

Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Kayserili Müslim ve Gayrimüslim Memurların Aldıkları Madalya, Rütbe ve Nişanlar (M.1879-1909)

According to Sicill-i Ahval Registers Medals, Ranks, Insignias Taken by Muslim and Non-Muslim Officials in Kayseri (M.1879-1909)

Ahmet Gündüz*

Özet

Bu çalışmada, Osmanlı memurlarının sicil işlemlerini yürüten ve yakın dönem Osmanlı memurlarının biyografisi için en önemli kaynak malzemesi olan Sicill-i Ahvâl Defterlerinden faydalanılarak Kayserili memurlar incelenmiştir. Giriş kısmında Sicill-i Ahval hakkında bilgi verilerek Osmanlı Devleti'nde sicil tutma işlemleri ile gelişmeler, kurulan komisyonlar hakkında da açıklamalar yapılmıştır. Ancak 280 adet Müslim ve gayrimüslim Kayserili memurların çalıştıkları süre içerisinde yapmış oldukları faaliyetler sonucunda devlet tarafından kendilerine verilen madalyalar, rütbeler, nişanlar tespit edilmiş, sadece bu konu hakkındaki bilgiler tablolar halinde verilerek değerlendirilmiştir. Tablolar verilmeden önce memurların almış oldukları Tahlisiye Madalyası, Yunan Muharebe Madalyası, Liyakat Madalyası, Hamidiye-Hicaz Demiryolu Madalyası, Yemen Muharebe Madalyası, Silistre Madalyası ve Hamiyet-i Vatan Madalyası hakkında bilgiler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sicill-i Ahval Defterleri, Osmanlı Devleti, Madalya, Rütbe ve Nişanlar, Kayserili Memurlar,

Abstract

In this study, the Ottoman officers carrying out registration procedures and the most important source material for the near term, the biography of the Ottoman officers Sicill-i Ahval officers' notebooks were examined by making use of Kayseri. In the introduction to Ahval Sicill-i provide information about developments in the Ottoman Empire with the record keeping procedures, the explanations have been made about commissions established. However, 280 Muslim and non-Muslim civil servants in Kayseri, as a result of work activities are done within the period given to them by the state, medals, ranks, medals have been identified, assessed only on the matter by giving the information in the tables. Salvage officials before being taken from Tables Medal, the Greek Combat Medal, the Medal of Merit, the Medal of Hamidian-Hejaz Railway, Yemen Combat Medal, and the Medal of Silistra and provides information about the Medal of Patriotism of the Country.

Keywords: Sicill-i Ahval Books, Ottoman Empire, Medals, Ranks and Orders, Kayseri Officials.

Giriş

* Yrd. Doç. Dr.; Ahi Evran Üniversitesi – Kırşehir.

Osmanlı Devlet teşkilatında görev alan memurların, görevleri süresindeki hallerinin tercümelerinin, özel veya memuriyetleriyle ilgili durumlarının kaydolunmasına Sicill-i Ahval, bu tescillerin oluşturduğu defterlere de Sicill-i Umumi Defterleri denilmiştir¹. Sicill-i Ahval ise memurların sicil kayıtlarının tutulduğu daireye verilen isimdir².

Osmanlı Devleti bu dairenin kuruluşundan önce de biyografi yazımına önem vermiş ve çeşitli meslek gruplarının biyografilerinden oluşan tercüme-i ahval eserlerinin hazırlanmasını sağlamıştır. Tabakat adı verilen bu eserlerin temel kaynağını ise rüüs ve tahvil kalemi kayıtları oluşturmuştur³. Ancak Osmanlı Devletinde 1879 tarihine gelinceye kadar devlet kademelerinde görev yapanların sicilleri belirli bir plan dâhilinde düzenli olarak bir defterde toplanmamıştır⁴. Merkeziyetçi yönetim anlayışını yerleştirip yaygınlaştırmak için yapılan çalışmalar, Sultan II. Abdülhamit ile birlikte zirveye çıkmıştır. Bu amaçla ilk önce merkezden başlayarak kökeni yüzyılın başlarına dek inen, padişah ile bürokratlar arasındaki nüfuz ve yetki mücadelesini, yani sivil bürokrasiden yana olan dengeleri saray lehine bozarak, Babîâlî'yi devre dışı bırakmış ve tüm yetkileri tekrar sarayda toplayarak sarayı devlet işlerinin merkezi haline getirmiştir. O'nun bu icraatı, gerek kendi döneminde gerekse daha sonraki dönemlerde en çok eleştirilen konulardan birisi olmuştur⁵. Saltanatının başından itibaren idarenin niteliğini iyileştirmek için çabalayan II. Abdülhamit, memurların seçimi ve eğitimi konusuna bilhassa eğilerek 1859'da açılan *Mülkiye Mektebi*'ni mülki kadrolara personel yetiştirmek amacıyla *Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne* adıyla genişletmiştir⁶. Kanun-i Esasi ile de memurlar ile ilgili birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Sultan II. Abdülhamit'in memurların takibi babındaki yaptığı en önemli iş, 13 Safer 1296/ 5 Şubat 1879'da "*Sicil-i Ahvâl Komisyonu*"nun kurulmasıdır. Sultan II. Abdülhamit'in emriyle ilk kez saltanatı döneminde tutulan bu kayıtlar tüm memurların sicil kayıtlarını ihtiva etmektedir. Bu konuda yine II. Abdülhamit döneminde, Sicill-i Ahvâl Komisyonu kurulmadan önce Ahmet Cevdet Paşa'nın Dâhiliye Nazırlığı sırasında nezaretin bünyesinde 26 Mart 1877'de "Memûrin Kalemi Müdürlüğü" kurularak mülkiye memurlarının sicilleri kaydedilmeye başlanmıştır. Bu müdürlüğün görevi mülkiye ve kalemiye memurlarının kökenlerinden başlayarak nerelerde görev yaptıklarını, istihdam sürelerini ve ne şekilde hizmet ettiklerini "Sicill-i Mahsus"a kaydederek ihtiyaç olduğunda kayıtların incelenmesini sağlamaktı. Memûrin Kalemi Müdürlüğü yanında ayrıca kaza kaymakamlıklarına atanacakların ehliyetli ve iktidar sahibi kişilerden seçilmesi için kurulan "*İntihâb-ı Kaymakamlar Komisyonu*" istenilen amaca hizmet etmede yeterli olamamıştır. Bunun için ilk önce Bâbîâlî'de geçici Sicill-i Ahvâl Komisyonu kurulmuştur. Daha sonra daimi hale getirilen komisyon, Dâhiliye Nezareti bünyesinde çalışmalarına devam etmiştir. 5 Aralık 1893 tarihine gelindiğinde elli altı sicil şubesinin tek makamı konumunda olan Sicill-i Ahvâl Dairesi, işlerinin türüne göre "tedkikât", "tescilât", "evrâk" kalemleri adıyla genişleyerek üç şubeden oluşmaktaydı⁷.

¹ Cengiz Çakaloğlu, "*Sicill-i Ahval Kayıtlarına Göre Osmanlı Devleti'ndeki Manisalı Mülki Amirler*", **A.Ü.Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S.25, Erzurum, 2004, s.221.

² Mehmet Zeki Pakalın; **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C. III, İstanbul, 1993, s. 210.

³ Gülden Sarıyıldız; **Sicill-i Ahval Komisyonunun Kuruluşu ve İşlevi 1879-1909**, İstanbul, 2004, s. 4-5.

⁴ Mehmet Zeki Pakalın; **O.T. D. T.**, C.III, s.210.

⁵ Ali Akyıldız; **Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme**, İstanbul, 2006, s. 165-167.

⁶ Carter. V. Findley; **Osmanlı Devletinde Bürokratik Reform Babîâlî (1789-1922)**, (Çvr. Latif Boyacı- İzzet Akyol), İstanbul, 1994. s. 192.

⁷ G. Sarıyıldız; **a.g.e.** s.8-17, 87-88.

Devletin istihdam ettiği personel hakkında bilinmesi gereken bilgilere sahip olabilmek ihtiyacı neticesinde kurulan Sicill-i Ahvâl Komisyonu, kurulmasından itibaren mülkî ve adlî memurlardan 1909'a kadar süren zaman dilimi içerisinde 92.137 devlet memurunun sicil kayıtlarını tutmuştur. Tutulan bu kayıtlar 201⁸ adet büyük boy sicil defterinde toplanmıştır. Memurlarla ilgili olan bilgi kaynağı defterler memurların tayin, terfi, azil, vd. konularında devlete hizmet konusunda büyük yarar sağlamıştır⁹. 1877'den 1909'a kadar oldukça istikrarlı - *bazı olumsuzluklar göz ardı edilirse*- bir şekilde işleyen kayıt sistemiyle tutulan bu sicillerin birkaç memur kuşağını kapsadığı tespit edilmiştir. Bu sicillerden bir kısmı mükerrer kaydedilmiş olup mükerrer yazılan memurlar çıkarıldığında bu sayı 70.000 civarında tahmin edilmektedir¹⁰. 1877 tarihinde temelleri atılan Sicill-i Ahvâl sistemi, 1879'da memurları iki sınıf olarak kabul eden bir işleyiş tarzı kazanmıştır. Sicill-i Ahval Komisyonu tarafından incelenen ve tescil edilen birinci sınıf memurlarla, tercüme-i hâl varakaları sicil şubeleri ve hususi komisyonlarca incelenen ve tescili yine aynı komisyon tarafından yapılan ikinci sınıf dâhil olmak üzere bütün Osmanlı memurlarının sicillerini kapsamaktadır. II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesiyle umumi sicil tutma usulüne son verilmiştir (1909)¹¹.

Osmanlı Devleti'nin son dönemleri için çok önemli bilgiler içeren bu defterler Ahmet Cevdet Paşa'nın öncülüğünde tutulmaya başlanmıştır. Bu sebeple örnek teşkil etmek için ilk sicil dosyası da O'nun adına düzenlenmiştir¹². Memurların özgeçmişi niteliğinde olan bu belgeler, zaman içinde bazı ufak değişikliklere uğrasalar da genel olarak cevaplanması istenen sorular şu başlıklardan oluşmaktaydı:

1. Memurun ismi, varsa şöhreti, babasının adı ve mesleği,
2. Doğum yeri ve tarihi,
3. Okuduğu okullar, aldığı dersler, diploması olup olmadığı, konuştuğu veya kâtiplik görevlerini (tekellüm ya da kitabet) yerine getirebileceği yabancı diller; varsa basılı eserleri (telifat) ve bunların konuları,
4. Devlet hizmetine girdiği yaş ve tarihi, maaşlı olarak mı yoksa mülazemeten mi (stajyer olarak) başladığı, bulunduğu makamlar, aldığı rütbe ve nişanlar, her bir görevinde ne kadar maaş aldığı, ne süreyle görev harici kaldığı, bu süre içinde mazuliyet aylığı alıp almadığı, eğer aldıysa miktarı, tekaüt maaşı bağlandıysa miktarı,

⁸ Sicill-i umumî defterlerinin sayısında ve tescil işlemi yapılan memur sayısı hakkında tam bir görüş birliği söz konusu değildir. **Başbakanlık Osmanlı Arşiv Rehberi**, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, 2000, s. 241'de sicil işlemi yapılan memur sayısı 90.000 olarak verilmiştir.; 92.137 memurun sicil kayıtları 201 adet defterde toplanmıştır. Ancak 18 numaralı defter iki tanedir. C.V. Findley ve Talip Mert bu defterlerin sayısını 196 olarak vermektedir. Bkz; Carter V Findley; **Kalemiyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi**, (Çvr. Gül Çağalı Güven), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Ekim, 1996, s. 374; Talip Mert, "Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Buna Dair Yayınlanan Nizâmnâmeler I", **Arşiv Araştırmaları Dergisi**, S.2, 2000, s.97. Çalışmada yaygın görüşün kabul ettiği 92.137 sayısı kabul edilmektedir.

⁹ Atilla Çetin, "Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları Hakkında Bir Araştırma", **T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, Vakıflar Dergisi XXIX**, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2005, s. 89 vd.

¹⁰ C. V. Findley; **Kalemiyeden Mülkiyeye..**, s. 22; Ayten Ardel ise çalışmasında bu sayıyı tahmini 65.000 olarak vermiştir. Ayten Ardel, "Sicill-i Ahval Defterleri'ndeki 19. Yüzyıl Osmanlı Bürokrasisinde Üsküdar Doğumlu Osmanlı Bürokratları", **Üsküdar Sempozyumu II, Bildiriler**, C. II, İstanbul, Mart, 2005, s. 513.

¹¹ G. Sarıyıldız; **a.g.e.**, s. 29.

¹² T. Mert, "Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Buna Dair Yayınlanan Nizâmnâmeler I", s.97.

5. Çalıştığı kaleminden ayrılma (infisal) nedeni, varsa hakkındaki şikâyetleri, yargılandıysa suçlu olup olmadığı, cezalandırılıp cezalandırılmadığı, beratı olup olmadığı gibi oldukça geniş kapsamlı malumatı içermektedir¹³.

Sicill-i Ahval Defterleri koleksiyonu, muhteva bakımından son dönem Osmanlı memurlarının biyografileri ve dönemin personel politikası bakımından en önemli kaynakların başında gelmektedir. Ancak oldukça ayrıntılı gibi görünen bu biyografilerin eksiksiz ve kusursuz olmadığı da bir gerçektir. Özellikle 1879'dan 1885'e kadar olan dönemde memurların Sicill-i Ahvâl Komisyonu'na verdikleri biyografileri hiçbir incelemeye tabi tutulmadan ve resmî belgelerle doğrulukları kanıtlanmadan sicile geçirilmiştir. Bunun sonucunda da sicil kayıtlarında memurlarla ilgili bilinmesi gereken pek çok durum karanlıkta kalmıştır. 1885'ten sonra daha derinlemesine incelemeler yapılmaya başlanmış, 1888'den itibaren de memurların verdikleri biyografilerdeki malumatın doğruluğu ve tam olup olmadığı, resmî belgelerle karşılaştırılarak, doğrulandıktan sonra tescil edilmiştir¹⁴.

1879'da Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun kurulmasıyla başlayan personel politikasındaki değişim devam etmiştir. 1881'de *Memurin-i Mülkiye Terakki ve Tekâüt Nizamnamesi* yayınlanmış, ardından çeşitli hükümet organlarında memur alım ve tayinleriyle ilgilenecek "İntihab-ı Memurin Komisyonları" kurulmuştur¹⁵. Ancak 1896'da memurların seçim, tayin, terfi gibi konularda görevli ve yetkili olan Memurin-i İntihâb Komisyonu ile Sicill-i Ahval Komisyon-ı Umumisi kaldırılarak yerine daha geniş yetkilerle donatılmış "*Memurin-i Mülkiye Komisyonu*" kurulmuştur¹⁶. Memurin-i Mülkiye Komisyonu'nun 1908'de kaldırılmasıyla birlikte umumi sicil kayıtları için Sicill-i Ahvâl-i Memurin Komisyonu adıyla yeni bir heyet kurulmuştur¹⁷.

II. Meşrutiyet'in ilanı ve Kanun-ı Esasi'nin yürürlüğe girmesiyle birlikte, her daire kendi memurunu seçeceği için umumî sicillere gerek kalmamıştır. Böylelikle her daire kendi memuru için özel sicil dosyaları tutmaya başlamıştır. Artık memurların sicilleri, Sicill-i Ahvâl Defterleri olarak bilinen umûmî sicillere geçirilmemiştir. 1914 tarihli yeni sicil nizamnamesiyle memurlara tasdikli tercüme-i hâl varakaları yerine, sicil cüzdanları verilmeye başlanmıştır¹⁸. Sicill-i Ahvâl-i Memurin Komisyonu 1922 yılına kadar görevini sürdürmüştür¹⁹.

Bu değişikliklerle birlikte kadrolarda da artış olmuştur. XVIII. yüzyıl sonlarında merkez ve taşra teşkilatında 2.000 kişi olarak tahmin edilen resmî hizmet kadrosu Sultan II.

¹³ T. Mert; Sicill-i Ahval Defterleri ve Buna Dair Yayınlanan Nizamnameler-I, s.101.; G. Sarıyıldız; **a.g.e.**, s. 120. İncelediğimiz 280 Kayserili memura ait belgelerde bu sıranın takip edildiği görülmektedir.

¹⁴ G. Sarıyıldız; **a.g.e.**, s. 168. Serap Sunay; **II. Abdülhamid Döneminde Bahkesirli Mülki Görevliler Hakkında Bir İnceleme (Sicill-i Ahval Kayıtlarına Göre 1879 -1909)**, (Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi), Mayıs, 2007, s.11-13.

¹⁵ C.V. Findley; **Bürokratik Reform Bâbiâli**, s. 230- 232.

¹⁶ G. Sarıyıldız; **a.g.e.**, s. 88- 89.

¹⁷ G. Sarıyıldız; **a.g.e.**, s. 107, 113.

¹⁸ G. Sarıyıldız; **a.g.e.**, s. 168.

¹⁹ A. Çetin; Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları Hakkında, s. 93.

Abdülhamit döneminde 35.000 civarında tahmin edilmektedir.²⁰ Ancak resmî dairelerin bu kadar personeli barındıracak fiziki koşullara sahip olmadığını da²¹ belirtmek gerekir.

Araştırmaya konu olan Kayserili 280 devlet memurunun sicil kaydının tutulduğu defterlerin düzenlenme biçimleri nizamnamede²² belirtilen usullere göre yazılmıştır. Bu sayfalarda Kayserili memurların temel özellikleri hakkında bazı sonuçlara varmak mümkündür²³.

Söz konusu çalışmada 280 Kayserili Müslim ve Gayrimüslim memurlara ait sicil belgeleri ele alınmıştır. Çalışmanın asıl eksenini memurlara ait bilgilerin tablolar halinde düzenlenerek değerlendirilmesi noktasındadır. Çalışma Kayserili memurların çalıştıkları dönemde almış oldukları madalya, rütbe ve nişanlar ile de sınırlandırılmıştır. Çünkü memurlar ile ilgili her bir konu ayrı bir makale konusu teşkil edecek düzeydedir. Bunun için elimizde yayımlanmaya hazır bir şekilde bulunan 280 Kayserili memurlar ile ilgili bilgileri, okumakta olduğunuz bu makalenin yayımlandığı dergide peşpeşe ayrı başlıklar halinde yayımlamayı düşünüyoruz.

a- Madalyalar ve Osmanlı Devleti'nde Memurlara Verilen Madalyalar

Madalya resmî veya gayri resmî çeşitli alanlarda üstün başarı gösterenlere takılan nişanlardır. Kelime olarak İtalyanca Medaglia sözcüğünden gelmektedir. Genellikle unutulmaması gerekli görülen bir başarının hatırası olmak üzere altın, gümüş, bakır, alüminyum veya nikelden hazırlanmış olup bir defaya mahsus olarak verilen bir mükâfat ve şeref armağanıdır. Madalyanın tarihçesi oldukça eskiye gitmektedir. Eski Yunan ve Romalılarda bir madeni paraya da Madalya denilirdi. Madalya sadece Batı'da değil İslam dünyasında da sıkça kullanılan bir başarı armağanı olarak ön plana çıkmıştır. Bunlar daha çok dönemin hükümdarının adını ve baş kabartmasını taşıyan bir çeşit madeni para özelliği göstermekteydi²⁴.

²⁰ C.V.Findley; **Bürokratik Reform Bâbâli (1789- 1922)** adlı eserinde bu rakamı 50.000- 100.000 kişi arasında olduğunu ifade etmiş ise de daha sonraki araştırmalarının sonucunda bu tespitini 35.000 olarak belirtmiştir. Bkz. C.V. Findley; **Kalemiyeden Mülkiyeye**, s. 23.

²¹ C.V. Findley; **Kalemiyeden Mülkiyeye**, s. 22.

²² Talip Mert, "Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Buna Dair Yayınlanan Nizâmânâmeler I", s.97-111.

²³ Örnek olarak bkz. DHSÂİD; 00143-00116, s.227. "Sicil defterlerinin sayfalarında ilk göze çarpan sağ üst taraftaki sayfa numarasıdır. Memurların kişisel birikimlerinin farklı oluşu memur için tutulan sicillerin bazen yarım, bazen tam bazen de birden fazla sayfadan ibaret olmasını gerektirmiştir. Sayfanın başında kimin oğlu olduğu, varsa şöhretleri-lakapları, hicri doğum tarihi, doğduğu yer gibi bilgilere yer verilmiştir. Daha sonra ise gittiği okullar, aldığı dersler gibi tahsil hayatı resmedilmiştir. Örneğin; Ali Reşad Efendi müteveffa Mehmet Tahir Efendi'nin oğludur. Ardından ikinci satırda hicri tarihle doğum tarihi - sene-i maliye de unutulmayarak- verilerek Kayseri kasabasında veya Kayseri'nin şu köyünde tevellüd eylemiştir şeklinde belirtilmektedir. Okul bilgileri ile ilgili kasaba-i mezkure mekteb-i İbtidaiyesinde mukaddema ülum-ı diniyyeyi ve mekteb-i idadi-i mülkiyesinde mürettep dersleri ba'de't-tahsil 1316 tarihinde 'Aliyyü'l-'Ala dereceden şahadetname almıştır ya da almamıştır şeklinde belirtilmektedir. Okul durumu hakkındaki bilgilerden sonra nerede çalıştığı, aldığı ücret, maaşına yapılan zam(lar), görev değişiklikleri gibi memuriyete dair izahat yapılmıştır. Sicil belgesinin sonunda memurun çalışmış olduğu yerlerdeki kurumlardan ilgili memur hakkında bilgi istenmektedir. Örneğin; ne kadar süre çalıştığı, ne kadar maaş aldığı, zimmetinin olup olmadığı, şahadetnamesi, nüfus cüzdanı, tercüme-i ahval varakası gibi belgelerinin de görüldükten sonra evrak-muhaberede bu bilgilerin saklandığı/ yazıldığı görülmektedir

²⁴ Yunus Özger; **Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde Yozgath Devlet Adamları**, İstanbul, Mayıs 2010, s.62.

Daha ziyade Avrupa kültürüne ait olan madalya ve nişan ihdası, Osmanlı Devleti'nde çok geç kullanılmaya başlanmıştır. Madalya ve nişanla ödüllendirme geleneği Ortaçağ'a kadar dayanmaktadır. Osmanlı Devleti'nde askerî, mülkî ve idarî personele, halktan kişilere ve üst düzey yabancılara devlet adına göstermiş oldukları yararlılık ve üstün başarıdan dolayı padişah emriyle verilirdi²⁵. Osmanlı tarihi boyunca çok farklı madalyalar hazırlanmıştır. Madalya zamanla özellikle askeri başarıları takdir amacıyla göğse takılan ve çeşitli formlarda hazırlanmış olan bir nevi nişan haline gelmiştir. Osmanlılarda madalya nişandan önce olup ilk Osmanlı madalyalarının hazırlanışı 1730-1731 yılındadır. Bu tarihten itibaren devletin yıkılışına kadar 60'a yakın madalya çıkarılmıştır²⁶. 1730'da I. Mahmud devrinde Ferahi adı verilen altın madalya çıkarılmıştır²⁷. Bu madalyadan sonra, Sikke-i Cedid Madalyası, Vak'a-i Mısıriyye Madalyası, Hilal-i Osmanî Madalyası, İşkodra Madalyası (Cami-i Nusretiye), Hadimü'l-Harameyn-i Şerifeyn Madalyası gibi farklı isimlerle ve farklı tarihlerde madalyaların çıkarıldığı görülmektedir²⁸.

Madalyalar ve nişanlar verilme sebepleri açısından şu başlıklarda toplanabilir:

- 1- Üstün hizmet gösteren vatandaşlara veya devlete yararı dokunan yabancılara verilenler,
- 2- Önemli bir olayın unutulmaması amacıyla çıkarılanlar,
- 3- Yardım toplama amacıyla bastırılarak, yardımı yapan kişi ya da kuruluşlara verilenler,
- 4- Kişilerin ya da kuruluşların imal ettirip dağıttıkları veya para karşılığında sattıkları özel madalyalar²⁹.

Bu madalyalar ilgili kişiler için belli sayılarda yaptırılarak muhatabını açıklayan beratıyla birlikte verilirdi³⁰. Madalyaları nişanlardan ayıran en önemli fark, görünüm olarak nişanlardan daha küçük ve iki taraflı olarak yapılmış olmalarıdır. Madalyanın ön yüzünde çoğu kere olayı vurgulayan rölyefler veya Osmanlı arması, bazen de hükümdarın tuğrası konmuştur. Arka yüzleri, ise verilen kişinin adının yazılacağı ince bir şerit ile olayı açıklayacağı yazılara ayrılmıştır³¹.

Kayserili memurların almış oldukları madalya türlerinin içeriği ile ilgili ilk olarak bilgiler verilmiş arkasından hangi memurun hangi madalyayı aldığına dair tablolar düzenlenmiştir.

1- Liyakat Madalyası: Liyakat madalyası, sadakat ve kahramanlık gösterenlerin bu iyi hareketlerini takdir etmek ve emsallerini buna teşvik etmek amacıyla II. Abdülhamit devrinde 1890 tarihinde ihdas edilmiştir. Liyakat madalyasının altın ve gümüş olmak üzere iki ayrı

²⁵ Metin Erüreten, **Osmanlı Madalya ve Nişanları Belgelerle Tarihi: Ottoman Medals and Orders Documented History**, İstanbul 2001, s. 14.

²⁶ Selman Soydemir; **Yedikita Dergisi**, S.35, Temmuz 2011. <http://gizlenentarihimiz.blogspot.com/2011/07/hayat-kurtarana-osmanlıdan-madalya.html> 14 Eylül 2011.

²⁷ Y. Özger; **a.g.e.**, 62.

²⁸ M. Z. Pakalın; **O.T.D. T. S.**, C. II, s. 375-376; İbrahim Artuk; "Madalya" **DİA**, XXVII, Ankara, 2003, s.301. ; **Nadir Osmanlı Sikke, Nişan ve Madalyaları**, T. C. Kültür Bakanlığı Anılar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, İstanbul 1999, s. 57. Örneğin; 1801'de Vak'a-i Mısıriyye Madalyası, 1824-1825'de Hilal-i Osmanî, 1837'de Hadimü'l-Harameyn-i Şerifeyn" gibi...

²⁹ M. Erüreten; **a.g.e.**, s. 12.

³⁰ **Nadir Osmanlı Sikke, Nişan ve Madalyaları**, s. 57.

³¹ T. Nejat Eralp; "Osmanlılarda Nişan ve Madalya", **Türkler Ansiklopedisi**, C.III, (Edt: Hasan Celal Güzel-Kemal Çiçek- Salim Koca), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.686.; Y. Özger; **a.g.e.**, 62.

madenden yapıldığı bilinmektedir³². Altından olanları 2 dirhem 6 kırat ağırlığında, 25 mm çapındadır. Madalyonun ön yüzünde padişahın tuğrasıyla Osmanlı arması, arkasında “liyakat madalyası”, sadakat ve şecaat gösterenlere mahsus yazı “ sadakat ve şecaat ibraz edenlere mahsus liyakat madalyası” ve 1891 tarihi vardır. Savaş madalyalarında kırmızı kurdelenin üzerine çifte kılıç ve 1913 tarihli bir plaka eklenmiştir. Gümüşten yapılanlar 2 dirhem, 2 kırat 25 mm çapındadır. Liyakat Madalyası Osmanlı Devleti'nde amme hizmetinde bağlılık, üstün hizmet ve kahramanlık gösterenlere verilen madalyadır. Bu madalya, devlete faydası dokunan yabancılara da verilir³³.

2- Yunan Muharebe Madalyası: 1828-1829 Osmanlı-Rus savaşı sonunda imzalanan Edirne Barış anlaşmasıyla Yunanistan Devleti kurulmuştur. Ancak Osmanlı Devletinden ayrılıp kendi devletlerini kurdukları halde Yunanlılar isyan hareketlerine devam etmişlerdir. İngiltere, Fransa ve Rusya'nın destekleriyle Girit'de isyanlar çıkarmışlar, bu isyanlar 1897 Osmanlı-Yunan Savaşına neden olmuştur³⁴. Yunan Muharebe Madalyası işte bu savaşa katılanlara ve savaşta gayreti görülenlere verilmek üzere sultan II. Abdülhamit zamanında hazırlanmıştır.

3- Tahlisiye Madalyası: Genellikle belli bir hadisenin, bir savaşın, tamirin, açılışın vs. hatırasına çıkarılan madalyalar daha genel maksatlarla da verilmiştir. Bunlar arasında en dikkat çekici olanlardan biri, **Sultan Abdülmecit (1839-1861)** döneminde çıkarılan ve “*tahlisiye*” yahut “*tahlîs-i cân*” isimleriyle anılan madalyadır. Kaynaklarda her ne kadar bu madalyanın ilk defa 1859'da çıkarıldığı kayıtlı ise de söz konusu madalyanın birkaç yıl önce ihdas edildiği anlaşılmıştır. “*Tahlîs*”; halâs etmek, kurtarmak manasına gelir. “*Tahlisiye*” de kurtarmayla alakalı anlamını ifade eder. Tahlisiye madalyasına *cankurtaran madalyası* ismi de verilmekte ve vesikalarda bu isimle de anılmaktadır. Bu madalya yangın, sel, deprem gibi türlü felaketler veya birdenbire vuku bulan tehlikeler karşısında ölümle burun buruna gelenleri kurtarmak için canını ortaya koyanlara devlet tarafından verilmekte idi. Tahlisiye madalyası her ne kadar sultan Abdülmecit zamanında ihdas edilmişse de esas itibarıyla sultan II. Abdülhamit (1876-1909) devrinde yaygınlık kazanmıştır. Bu padişahın hükümdarlığıyla beraber çokça verilmeye başlanan madalyanın 16 Kasım 1892 tarihinde nizamnamesi yayınlanmıştır. Tahlisiye madalyası nizamnamesi, madalyanın niçin ve kimlere verildiği, kaç çeşidi olduğu, hangi madenden imal edilmiş olduğu gibi sorulara ışık tutmaktadır³⁵.

4- Hamidiye-Hicaz Demiryolu Madalyası: Sultan II. Abdülhamit döneminde yapımına başlanan ve Hicaz'a kadar uzanan demiryoluna yardımda bulunanlara verilmek üzere çıkarılan madalyadır (1900). Yardımın miktarına göre, 5-50 altın yardım edenler için nikelden, 50-100 altın için gümüşten, 100 ve daha fazlası için altından bastırılan madalyaların ön yüzünde defne dalından bir çelenk içinde II. Abdülhamit'in “el-Gazi” tuğrası, altta lokomotif resmî, arka yüzünde ise “*Hamidiye-Hicaz Demiryolu'na hizmet eden hamiyetmedana mahsus madalyadır*” yazısı ve basım tarihi yer almaktadır. Erkekler yeşil, kadınlar ise çiçek şeklinde kezalet yeşil

³² M.Z. Pakalın; **O.T.D.T.S.**, C.III, s.367.

³³ M.Z. Pakalın; **O.T.D.T.S.**, C.II, s.367. ; http://www.turkcebilgi.com/liyakat_madalyas%20C4%B1/ansiklopedi 14 Eylül 2011.

³⁴ Cemal Tukin; “Girit”, **DİA**, XIV, İstanbul,1996,s.92.

³⁵ M.Z. Pakalın; **O.T.D.T.S.**, C.II, s. 374. Selman Soydemir; **Yedikıta Dergisi**, S.35, Temmuz 2011. Tahlisiye Nizamnamesi ve *daha fazla bilgi* için bkz: <http://gizlenentarihimiz.blogspot.com/2011/07/hayat-kurtarana-osmanlıdan-madalya.html> 14 Eylül 2011.

kurdelaya bağlamak suretiyle göğsün sağ tarafına takarlardı. Madalya sahibi öldüğünde en büyük varis madalyayı takma hakkına sahipti.³⁶

5- Gümüş Yemen Muharebe Madalyası: Yemen’de çıkan ayaklanmaların bastırılması sırasında başarılı çalışmalar gösteren kişilere verilmek üzere 1892 yılında Sultan II. Abdülhamit tarafından bastırılmıştır³⁷.

6- Silistre Madalyası: 1853-1854 tarihli Osmanlı-Rus muharebesi münasebetiyle çıkarılan iki madalyaya verilen isimdir. 1854-1855 senesinde çıkarılan ve altın ve gümüş olan bu madalyaların bir takımı sancaklı idi³⁸.

7- Hamiyet-i Vatan Madalyası: Hamiyet kelimesi millî onur ve haysiyet anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bu madalya vatan sevgisinin, vatan onurunun bir nişanesi olarak ihdas edilmiş ve bu özellikleri sergileyenlere takdim edilmiştir³⁹. XIX. Yüzyılda dünyada gelişen ve Osmanlı Devletini de etkileyen milliyetçilik akımı Balkan toplumlarının Osmanlıdan ayrılış sürecini hızlandırmıştır. Devlet çözümlenmenin önüne geçmek için sosyal, siyasi, ekonomik bir takım tedbirler almıştır. Bu bağlamda vatan sevgisi, vatan birliği gibi ideolojik vurgulamalar da yapılmıştır. Sultan II. Abdülhamit zamanında 1896 tarihinde “Tesiat-ı Askeriye Madalyası” adıyla yeni bir madalya ihdas edilmiştir. Madalyanın arka yüzünde “Nişane-i Hamiyet-i Vatanîye” tanımlaması yapılmıştır⁴⁰.

8- Gümüş İmtiyaz Madalyası: İmtiyaz madalyası, II. Abdülhamit döneminde (1876-1909) büyük ve küçük şeklinde çıkarılmış bir madalya çeşididir. 1879’da bastırılanın ön yüzünde tarihle "sadakat", "hamiyet", "gayret" ve "şecaat" sözcükleri, arka yüzünde ise zeytin ve defne dallarından oluşan bir çelenk içinde ay-yıldız ve arma yer alır. 64,80 g ağırlığında, 50 mm çapındaki altın örneklerinin yanı sıra bakır ya da bakır yaldızlı olanları da vardır. İkinci madalya, 23 Eylül 1883 tarihli on bir maddelik bir buyrukla, devletin ve padişahın çıkarlarını koruyan ve yararlı hizmetlerde bulunanlara verilmek üzere bastırıldı. Ön yüzünde Osmanlı arması, arka yüzünde ise "*Devlet-i Aliye-i Osmaniye'ye fevkalade sadakat ve şecaat ibraz edenlere mahsus madalyadır*" yazısıyla, madalya almaya hak kazanmış kişinin adının bulunacağı boşluk yer alıyordu. Altından basılanları beş liralık Osmanlı altını 36 g ağırlık ve 37 mm çapında, gümüşleri ise bir Mecidiye 37 mm çapında ve 23,60 g ağırlığındadır⁴¹.

9- Şir ü Hürşit Madalyası: İran Devleti tarafından verilen madalyadır.

10- İftihar Madalyası: Padişaha sadakat gösterenlere, tarım ve sanatın ilerlemesine çalışanlara, yangın ve sâri hastalık anında devlet ve millete büyük hizmetleri dokunanlara verilmek üzere II. Abdülhamit’in irade-i seniyesiyle altın ve gümüşten olmak üzere çıkarılan madalyadır. Madalyanın ön yüzünde yukarı kısmında şualar içinde tuğra ve alt kısmında Osmanlı arması, diğer yüzünde defne dalı arasında bir boş saha vardır. Buraya madalyanın sahibi olacak şahsın adı yazılırdı. Kırmızı renkli kurdele ile göğsün sol tarafına takılırdı. Sahibinin ölümünde vereseğe intikal etmez, hükümete geri verilirdi⁴².

³⁶ M.Z. Pakalın; **O.T.D.T.S.**, C.I, s. 812. <http://www.nuveforum.net/1191-terimler-sozlugu-h/258367-hamidiye-hicaz-demiryolu-madalyasi/> 14 Eylül 2011.; <http://rose5.blogcu.com/hicaz-demiryolu-ve-sultan-ii-abdulhamid-han/3786173> 14 Eylül 2011.

³⁷ <http://malatyam.wordpress.com/2008.05.04/yemen-muharebe-madalyasi/> 14 Eylül 2011.

³⁸ M.Z. Pakalın; **O.T.D.T.S.**, C.II, s. 226.

³⁹ Y. Özger; **a.g.e.**, s.64.

⁴⁰ M.Z. Pakalın; **O.T.D.T.S.**, C.II, s.378.; Y.Özger; **a.g.e.**, s.64.

⁴¹ <http://www.nuveforum.net/1193-terimler-sozlugu-i-i/266931-iltyaz-madalyasi/> 14 Eylül 2011.

⁴² M. Z. Pakalın; **O.T.D.T.S.**, C.II, s.38. ;

<http://www.sozluk.net/?sozluk=osmanlica&word=%c4%b0ft%c4%b0har%20madalyası> 14 Eylül 2011.

TABLO-I
(Müslim memurların almış oldukları madalyalar)

Sıra No	Memurun Adı	Almış Olduğu Madalya
1-	İbrahim Ethem Efendi ⁴³	Nikelden, Hicaz Demiryolu Madalyası
2-	Mahmut Efendi ⁴⁴	Nikelden Hamidiye Hicaz Demiryolu Madalyası
3-	Mehmet Şükrü Efendi ⁴⁵	Yunan Muharebe Madalyası
4-	Mehmet Efendi ⁴⁶	Yunan Muharebe Madalyası, Tahlisiye Madalyası, Gümüş Liyakat Madalyası.
5-	İsmail Ruhi Efendi ⁴⁷	Liyakat Madalyası
6-	Ahmet Hadi Efendi ⁴⁸	Madalya (hangisi olduğu belli değil), 1306'da Tahlisiye Madalyası
7-	İbrahim Halil Efendi ⁴⁹	Yunan Muharebe Madalyası
8-	Mehmet Emin Efendi ⁵⁰	Yunan Muharebe Madalyası
9-	Mehmet Şemsettin Efendi ⁵¹	Yunan Muharebe Madalyası
10-	Mehmet Abdullah Efendi ⁵²	Nikelden Hamidiye Hicaz Demiryolu Madalyası
11-	Hacı Abdulhalim Hilmi Efendi ⁵³	Gümüş Yemen Muharebe Madalyası
12-	Yusuf Ziya Bey ⁵⁴	Gümüş Liyakat Madalyası

⁴³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi; Dâhiliye Sicill-i Ahval Defteri; Dosya No: 00060-00233, s.463. Bu dipnotun kısaltılmış hali BOA; DHSAİD; 00060-00233,s.463. 44. dipnottan itibaren DHSAİD;00060-00233,s.463. şeklinde kısaltılarak verilecektir.

⁴⁴ DHSAİD; 00034-00183, s.363.

⁴⁵ DHSAİD; 00191-00111, s.111.

⁴⁶ DHSAİD; 00111-00186, s.369.

⁴⁷ DHSAİD; 00181-00236, s.469.

⁴⁸ DHSAİD; 00081-00157, s.3111.

⁴⁹ DHSAİD; 00115-00060, s.117.

⁵⁰ DHSAİD; 00141-00039, s.75.

⁵¹ DHSAİD; 00093-00181, s.403.

⁵² DHSAİD; 00142-00061, s.119.

⁵³ DHSAİD; 00121-00042, s.84.

⁵⁴ DHSAİD; 00200-00045, s.89.

13-	Ali Naki oğlu Abdurrah- man Efendi ⁵⁵	Gümüş Liyakat Madalyası
14-	Mehmet Emin Efendi ⁵⁶	Silistre Madalyası
15-	Nuh Naci Efendi ⁵⁷	Gümüş İftihar Madalyası

TABLO-II

(Rum kökenli memurların almış oldukları madalyalar)

Sıra No	Memurun Adı	Almış Olduğu Madalya
1-	Aristidi Efendi ⁵⁸	Nikelden Hicaz Demiryolu Madalyası, Liyakat Madalyası, Alimünyüm Hamiyet-i Vatan Madalyası
2-	Mihail Efendi ⁵⁹	Gümüş İmtiyaz Madalyası
3-	Kiryako Efendi ⁶⁰	Şir ü Hurşid Madalyası (İran Devleti)

TABLO-III

(Ermeni kökenli memurların almış oldukları madalyalar)

Sıra No	Memurun Adı	Almış Olduğu Madalya
1-	David Efendi ⁶¹	Gümüş Liyakat Madalyası

Yukarıda verilen tabloya göre Müslim memurlardan 4 kişi Hamidiye-Hicaz Demiryolu Madalyası, 5 kişi Yunan Muharebe Madalyası, 2 kişi Tahlisiye Madalyası, 4 kişi Liyakat Madalyası, 1 kişi Yemen Muharebe Madalyası, 1 kişi Silistre Madalyası, 1 kişi ise İftihar Madalyası almıştır. Rum memurlardan 1 kişi Hicaz (Demiryolu) Madalyası, Liyakat

⁵⁵ DHSAİD; 00192-00158, s.158.⁵⁶ DHSAİD; 00006-00244, s.483.⁵⁷ DHSAİD; 00071-00104, s.205.⁵⁸ DHSAİD; 00093-00129, s.81.⁵⁹ DHSAİD; 00003-00159, s.316.⁶⁰ DHSAİD; 00153-00007, s.11.⁶¹ DHSAİD; 00007-00126, s.249.

Madalyası, Hamiyet-i Vatan Madalyası, 1 kişi İmtiyaz Madalyası, 1 kişi İran Devleti tarafından verilen Şir u Hurşid Madalyasını almış, Ermeni memurlardan sadece 1 kişi Liyakat Madalyasını almıştır.

b- Memurlara verilen rütbelere

Rütbe, devlet memurları ile halktan bazı kimselere verilen paye ve unvanlar için kullanılan bir tabirdir. Osmanlılarda rütbe Yeniçeri teşkilatıyla meydana gelmiş, sonradan mülkiye sınıfına ve Kanuni Sultan Süleyman döneminde de ulemaya verilmeye başlanmıştır. Mülkiye rütbeleri ilk zamanlarda üç-dört dereceye münhasır idi. Bunlar Hocalık, Kapıcıbaşılık, Mirimiranlık ve Vezirlik idi⁶². Memuriyetteki rütbelerin standart bir sınıflamaya göre düzenlenmesi ilk olarak XVIII. Yüzyılda Rusya'da Büyük Petro tarafından gerçekleştirilmiştir. Osmanlı Devleti'nde ise modernleşen bürokratik kadrolar için gereken düzenlemeler II. Mahmut döneminde başlamıştır⁶³. Kalemîye ile mülkiye sınıfının birleştiği 1833 tarihinde üla, sâniye, salise ve râbia olarak dört sınıf mülkiye rütbesi kabul edilmiştir. Böylece, her memuriyetin hangi rütbeyle ait olduğu belirlenmiştir. Yukarıdan aşağıya göre sırasıyla mülkiye rütbeleri şu şekildedir. Vezir, Bâlâ, Ula Evveli, Ula Sanisi, Saniye Sınıf-ı Mütamayizi, Saniye, Sâlise, Râbia, Hâcegânlık ve Hâmise⁶⁴. Sicill-i Ahvâllerden, memurların almış oldukları rütbeleri de takip etmek mümkün olmaktadır. Kayserili memurların almış oldukları rütbelere tablo halinde verileceğinden dolayı burada örnekler verilmeyecektir.

Bu rütbelere Hamise, mülki rütbelere ilk derecesidir. Bunlara "Hamiyetlü" elkabı kullanılır. Bu rütbeyle sahip olanlar ricalden sayılmadıkları için teşrifata dâhil değillerdir. Askeri rütbeleredeki Mülazım'ın karşılığıdır⁶⁵. Hamise'den büyük, salise'den küçük olan dördüncü rütbe manasındaki râbia ise, askeriyeden Yüzbaşı'ya denk olup, kendilerine "Fütüvvetlü" elkabı kullanılırdı⁶⁶. Rütbe-i salise, saniye'den küçük, rabia'dan büyük olan bir mülkiye rütbesi idi. Askeri rütbeleredeki karşılığı binbaşılık idi. Bu rütbenin verildiği memuriyetler: Ser etibba-i şehriyâri, Tophane Müdürlüğü, Asakir-i Muntazama Kitabeti, Dahiliye ve Hariciye Kitabeti, Evamir-i Maliye Kitabeti, Deavi Muavinliği, Haremeyn Tercümanlığı, Cizye ve Zecriye Muhassıllıkları, Ebniyye-i Hassa Müdürlüğü, Feshane Müdürlüğü'dür. Salise rütbesine sahip olanlar tıpkı râbia rütbesinde olduğu gibi ricalden sayılmadıkları için, teşrifata dâhil değillerdi. Elkap olarak, Rif'atlı yazılırdı. Salise rütbesi, 1843'ten evvel saniye rütbesi gibi "mütamayiz" ve "sınıf-ı sani" olmak üzere ikiye ayrılmışsa da, bu tarihten itibaren kaldırılarak bir dereceye indirilmiştir⁶⁷. Saniye sınıf-ı sanisi ve "saniye sınıf-ı mütamayizi" olmak üzere iki dereceye ayrılmıştır. Saniye, salise'den büyük, ula sanisinden küçüktür. Askeri rütbelere Miralay'a eşittir. Ricalden sayılmadıkları için, teşrifata dâhil olmayan rütbe sahiplerine, saniye sınıf-ı sanisi'nin lakabı "İzzetlü Efendi", Saniye Sınıf-ı Mütamayizi'ninkinin ise "İzzetlü Efendim"dir⁶⁸. "Ula sanisi"nden büyük, "Bâlâ"dan küçük olan Ula rütbesi sahipleri, diğerlerinden farklı olarak ricalden sayılır ve teşrifata dahil bulunurlardı. Askeri rütbelere "Ferik"liğe denk olan Ula, "Ula Evveli" ve "Ula Sanisi" olmak üzere ikiye ayrılmış; birincisi ricalden sayılarak teşrifata dâhil edildiği

⁶² M.Z. Pakalın; **OTDTS.**, C.III, s.68.

⁶³ İlber Ortaylı, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, Hil Yayınları, İstanbul 1983, s. 90, 99.

⁶⁴ M.Z. Pakalın; **OTDTS.**, C.III, s.69.

⁶⁵ M.Z. Pakalın; **OTDTS.**, C.I, s.719.

⁶⁶ M.Z. Pakalın; **OTDTS.**, C.III, s. 1.

⁶⁷ M.Z. Pakalın; **OTDTS.** C.III, s. 104.

⁶⁸ M.Z. Pakalın; **OTDTS.** C.III, s. 124.

halde, ikincisi dâhil edilmemiştir. Lakap olarak "Sa'adetlü" tabirini kullanılırdı⁶⁹. Temmuz 1908 İnkılâbından sonra tüm bu rütbelerin tevcihatına son verilmiştir⁷⁰. Mahmut Celaleddin ve Ahmed Şükrü Paşa'lara verilen Beylerbeyliği payesi ise vilâyetlerin teşekkülünden sonra, vali tayinlerinin yapılmasıyla bir unvandan ibaret kalmış, valiler ile mutasarrıflara, bir kısım eşrafa rütbe olarak verilmeğe başlanmıştır⁷¹.

Tanzimat döneminde memuriyetlerin ofisleri genişletilip nezaretler haline getirilince efendilikle anılmak üzere rütbeleri müşirlik ve vezarete yükseltildi. Sultan Mahmut döneminde sade biçimde beş sınıf olmak üzere ihdas edilen rütbe ve elkab sayısı bürokrasideki büyümeye paralel olarak Abdülaziz dönemine kadar gittikçe arttı. İlmiye, Mülkiye ve Askeriye'deki derecelerle paralel biçimde yazışmalardaki unvan ve hitabet de ast ve üst için kesin bir şekilde tespit edilmiştir⁷². 1834 tarihinde yapılan düzenleme ile ula, sani, salis ve rabi (birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü) olmak üzere dört sınıf rütbe oluşturuldu. Her memuriyetin hangi rütbeyle denk geleceği de düzenleme ile belirlenerek bu rütbelere mahsus nişan, resmî elbise ve kılıçlar ihdas edildi⁷³. Tanzimat döneminde devlet memurlarının sınıflandırılması aşağıda verilen tabloda gösterildiği gibi yukarıdan aşağıya şu şekildedir⁷⁴.

TABLO-IV

(Tanzimat devri memurların sınıflandırıldığını göstermektedir)

Mülkiye Sınıfı	Askeriye Sınıfı	İlmiye Sınıfı
Sadrazam	Serasker	Şeyhulislam
Rütbe-i ula sınıf-1 evveli	Müşir-Vezir	Sadr-ı Rumeli
Rütbe-i ula sınıf-1 sânisî	Ferik	Sadr-ı Anadolu
Rütbe-i sâni sınıf-1 evveli	Mir-i miran	İstanbul Payesi
Rütbe-i sâni sınıf-1 sânisî	Mirliva	Haremeyn Mollası
Rütbe-i sâlis sınıf-1 evveli	Miralay	Bilad-ı Erbaa Mollası Payesi
Rütbe-i sâlis sınıf-1 sânisî	Kaymakam	Mahrec Mollası Payesi

c- Memurlara verilen nişanlar

Nişanlar, devlet adına gösterilen üstün başarı ve yararlılıklardan dolayı hak eden kişileri onurlandırmak amacıyla verilen ve göğse takılan alametin adıdır⁷⁵. Osmanlı Devletinde verilen nişanların ilk örneği, III. Selim devrinde Fransız Donanmasını yakan İngiliz Amiral

⁶⁹ M.Z. Pakalın; **OTDTS**. C.III, s. 542.

⁷⁰ M.Z. Pakalın; **OTDTS**. C.III, s. 104.

⁷¹ M.Z. Pakalın; **OTDTS**. C.I, s. 221.

⁷² İlber Ortaylı; "Osmanlı Kançılığında Reform: Tanzimat devri Osmanlı Diplomatasının Bazı Yönleri", (Edt: Halil İnalçık- Mehmet Seyitdanlıoğlu), Phoenix Yay. 2. baskı, Ankara, 2006, 295.

⁷³ Ali Akyıldız; ; **Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform**, İstanbul, 1993,s.36.

⁷⁴ Mehmet Seyitdanlıoğlu; **Tanzimat devrinde Meclis-i Vala (1838-1868)**, Ankara,1999, s.87.; Y. Özger; **a.g.e.**, s. 66.

⁷⁵ M.Z. Pakalın; **O.T.D.T.S.**, C.II, s. 694.; **Nadir Osmanlı Sikke, Nişan ve Madalyaları**, s. 57.

Nelson'a verilen mücevherli çelenk'tir⁷⁶. Ardından İskenderiye savaşlarında üstün başarı gösteren İngiliz kaptan Hacenson'a verilmiş, ay şeklinde nakışlar ve elmasla süslenmiş olan nişandır. 1852 tarihinde Sultan Abdülmecit'in ismine izafetle "Mecidi Nişanı" yapılmıştır. Bu nişanın birden beşe kadar dereceleri ve murassası vardı. Devlete hizmette özel gayret ve başarı göstermiş olan herhangi birisini ödüllendirmek üzere ihdas edilen bu nişan birçok yabancı nişan gibi birden beşe kadar sıralanan beş derece veya rütbeden oluşuyordu. Layık olan kişiye kayd-ı hayat şartıyla verilen Mecidi Nişanı'nın her rütbesinin âdeti belirlenmiştir. Bu dönemde birinci rütbesinden 50, ikinci rütbesinden 150, üçüncü rütbesinden 800, dördüncü rütbesinden 3.000 ve beşinci rütbesinden 6000, toplam 10.000 adet basılması kararlaştırılmıştır. Bu nişan, 1862'de Sultan Abdülaziz devrinde geliştirilmiş dört rütbe ve murassası olan Osmanî nişanı gibi kendisinden sonra gelen Sultan II. Abdülhamit hatta Sultan Reşat devirlerinde de verilmeye devam edilmiştir⁷⁷.

Sultan II. Abdülhamit, madalya ve nişanlar üzerine kurulu bir idare anlayışını bilinçli ve hesaplı bir şekilde kullanmıştır. Hatta bunu fark eden dönemin muhalifleri, nişanların değerinin kalmadığını ima eden sözler ve şiirler yazmışlardır. 1908 Jön Türk İhtilâli ve onu takip eden savaş ortamıyla birlikte, nişan ve madalya olgusu, siyasi taraftarlık, vatanperverlik, milliyetçilik, siyasi ve askeri propaganda aracına dönüşerek daha geniş bir tabana yayılmış çok sayıda gayri resmi madalya, rozet ve hatıra madalyalarıyla ideolojik ve siyasî söylemler yansıtılmaya, harp propagandası yapılmaya başlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nde neredeyse tamamen madalyasız-nişansız bir geleneği benimsemesini Osmanlı dönemine bir tepki olarak değerlendirmek mümkündür⁷⁸.

Kayserili Müslim ve gayrimüslim memurların almış oldukları rütbelere ve nişanlara aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

TABLO-V

(Müslim memurlara verilen rütbe ve nişan türleri)

Sıra No	Rütbe ve Nişanla ödüllendirilen memurlar	Almış olduğu Rütbelere ve Nişanlar
1-	Veysel Hamdi Efendi ⁷⁹	Rütbe-i rabia, Rütbe-i -i salise, 4. Rütbeden Mecidi nişan-ı zi-şanı ⁸⁰ , 4. Rütbeden nişan-ı Al-i Osmanî, Rütbe-i saniye sınıf-ı mütemayizi, Rütbe-i saniye sınıf-ı sanisi
2-	Ahmet Mahir Efendi ⁸¹	4. Rütbeden Mecidi nişanı

⁷⁶ T. Nejat Eralp; "Osmanlılarda Nişan ve Madalya", *Türkler*, C.XIII, s.683.

⁷⁷ İbrahim Artuk-Cevriye Artuk; **Osmanlı Nişanları: The Otoman Orders**, Arkeoloji Müzeleri Nüvizmatları, İstanbul 1967, s. 15-17; Edhem Eldem; **İftihar ve İmtiyaz Osmanlı Nişan ve Madalyaları Tarihi**, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, Eylül, 2004, İstanbul, s. 176.

⁷⁸ Edhem Eldem; **İftihar ve İmtiyaz Osmanlı Nişan ve** s. 176.

⁷⁹ DHSİD; 00099-00227, s.451.

⁸⁰ **Mecidi Nişan-ı Zi-Şanı**: 18 Eylül 1852'de sultan Abdülmecit zamanında ihdas olunmuş Osmanlı nişanlarından biridir. Nişan beratla birlikte iyi hizmet edenlere verilir. Mülkiye ve İlimiyelilerin bu nişanı alabilmeleri için en az 20 yıl çalışmaları lazımdır. Bkz: M. Z. Pakalın; **O.T.D.T.S.**, C.III., s.428.

⁸¹ DHSİD; 00072-00184, s.367.

3-	Ali Rıza Efendi ⁸²	4. Rütbeden Mecidi nişan-ı zişani, 4. Rütbeden Osmanî nişan-ı zi-şani, Bilad-ı hamse payesi, Haremeyn-i Muharremeyn payesi
4-	Mustafa Hilmi Efendi ⁸³	Rütbe-i salise, Rütbe-i saniye sınıf-ı sanisi, 4. Rütbeden nişan-ı Al-i Osmanî, Rütbe-i saniye sınıf-ı mütamayizi, 3. Rütbeden Mecidi nişanı, 3. Rütbeden Osmanî nişanı, Rütbe-i Rabia-i evveli sınıf-ı sanisi
5-	İbrahim Ethem Efendi ⁸⁴	Rütbe-i Rabia
6-	Mahmut Efendi ⁸⁵	Rütbe-i rabia, Rütbe-i salise, Rütbe-saniye sınıf-ı sani, Rütbe-i saniye sınıf-ı mütamayizi
7-	Ahmet Mithat Efendi ⁸⁶	Rütbe-i salise, Rütbe-i saniye
8-	Bekir Sami Efendi ⁸⁷	Rütbe- Salise, 4. Rütbeden Mecidi nişan-ı zi-şani, Rütbe-i saniye, Rütbe-i saniye sınıf-ı mütamayizi, Rütbe-i evveli sınıf-ı sanisi
9-	Hafız Bekir Efendi ⁸⁸	Rütbe-i saniye sınıf-ı sanisi, 4. Rütbeden Mecidi nişan-ı zi-şanı
10-	Hasan Hanefi Efendi ⁸⁹	3. Rütbeden Osmanî nişan-ı Âlisi
11-	Ahmet Hamdi Bey ⁹⁰	3. Rütbeden Mecidi nişan-ı zişanı
12-	Kasım Efendi ⁹¹	4. Rütbeden nişan-ı Al-i Osmanî, Rütbe-i hamse, Rütbe-i saniye sınıf-ı sanisi
13-	İbrahim Nazif Efendi ⁹²	Rütbe-i salise
14-	Mehmet Efendi ⁹³	5. Rütbeden Mecidi nişan-ı zi-şanı
15-	Mustafa Server Efendi ⁹⁴	5. Rütbeden Mecidi nişan-ı zi-şanı

⁸² DHSÂİD; 00072-00180, s.359-360.

⁸³ DHSÂİD; 00071-00023, s.43-44.

⁸⁴ DHSÂİD; 00060-00233, s.463.

⁸⁵ DHSÂİD; 00034-00183, s.363.

⁸⁶ DHSÂİD; 00025-00136, s.362.

⁸⁷ DHSÂİD; 00005-00250, s.497.

⁸⁸ DHSÂİD; 00004-00491, s.976.

⁸⁹ DHSÂİD; 00146-00212, s.419.

⁹⁰ DHSÂİD; 00080-00054, s.105.

⁹¹ DHSÂİD; 00073-00135, s.267.

⁹² DHSÂİD; 00122-00161, s.321.

⁹³ DHSÂİD; 00111-00186, s.369.

16-	El-Hac Mehmet Enver Efendi ⁹⁵	4. Rütbeden Mecidi nişan-ı zi-şanı
17-	Mehmet Yahya Efendi ⁹⁶	Rütbe-i salise, Rütbe-i saniye sınıf-1 sanisi, 4. Rütbeden nişan-ı Al-i Osmanî, terfien mütemayiz rütbesi
18-	Besim Efendi Efendi ⁹⁷	5. Rütbeden Mecidi nişan-ı zi-şanı, Rütbe-i salise
19-	Ahmet Hadi Efendi ⁹⁸	5. Rütbeden Mecidi nişan-ı zi-şanı, 4. Rütbeden Osmanî nişan-ı zi-şanı rütbe-i salise
20-	Mehmet Reşat Efendi ⁹⁹	Rütbe-i salise
21-	Mehmet Hilmi Efendi ¹⁰⁰	Rütbe-i rabia
22-	İbrahim Hakki Efendi ¹⁰¹	Rütbe-i rabia
23-	Mehmet Refik Efendi ¹⁰²	5. Rütbeden Mecidi nişan-ı zi-şanı, Rütbe-i saniye
24-	Salih Efendi ¹⁰³	Rütbe-i salise
25-	Mehmet Hilmi Efendi ¹⁰⁴	Rütbe-i rabia
26-	Mehmet Rauf Efendi ¹⁰⁵	5. Rütbeden Mecidi Nişan-ı zî-şani, Rütbe-i salise
27-	Mehmet Şevket Efendi ¹⁰⁶	5. Rütbeden Mecidi nişan-ı zi-şanı, Rütbe-i saniye sınıf-1 sanisi
28-	Mehmet Abdullah Efendi ¹⁰⁷	Rütbe-i salise, 4. Rütbeden Osmanî nişanı, Rütbe-i saniye sınıf-1 sanisi
29-	Hacı Hüseyin-zade Nazif Bey ¹⁰⁸	Rütbe-i salise, Rütbe-i saniye sınıf-1 sanisi

⁹⁴ DHSaİD; 00133-00064, s.125.

⁹⁵ DHSaİD; 00096-00240, s.477.

⁹⁶ DHSaİD; 00113-00095, s.887.

⁹⁷ DHSaİD; 00099-00068, s.133.

⁹⁸ DHSaİD; 00081-00157, s.311.

⁹⁹ DHSaİD; 00077-00242, s.477.

¹⁰⁰ DHSaİD; 00124-00041, s.79.

¹⁰¹ DHSaİD; 00099-00042, s.83.

¹⁰² DHSaİD; 00065-00187, s.371.

¹⁰³ DHSaİD; 00081-00179, s.355.

¹⁰⁴ DHSaİD; 00124-00041, s.79.

¹⁰⁵ DHSaİD; 00074-00034, s.65.

¹⁰⁶ DHSaİD; 00054-00007, s.11.

¹⁰⁷ DHSaİD; 00142-00061, s.119.

¹⁰⁸ DHSaİD; 00003-00311, s.318.

30-	İbrahim Ethem Efendi ¹⁰⁹	Rütbe-i rabia, Rütbe-i salise
31-	Mehmet emin Efendi ¹¹⁰	Rütbe-i salise
32-	Ömer Vasfî Efendi ¹¹¹	Rütbe-i rabia
33-	İbrahim Ethem Efendi ¹¹²	Rütbe-i rabia
34-	Ömer Sadullah Efendi ¹¹³	5. rütbeden Mecidi nişan-ı zi-şanı
35-	Abdulkadir Efendi ¹¹⁴	Rütbe-i saniye sınıf-ı sanisi
36-	Hacı Mehmet Safvet Efendi ¹¹⁵	5. Rütbeden Mecidi nişan-ı zi-şanı

TABLO-VI

(Rum memurlara verilen rütbe ve nişan türleri)

Sıra No	Rütbe ve Nişanla ödüllendirilen memurlar	Almış olduğu rütbeler ve nişanlar
1-	Yakop Yakordis Efendi ¹¹⁶	Rütbe-i saniye sınıf-ı sanisi Rütbe-i saniye sınıf-ı mütemayizi 4. Rütbeden Mecidi nişan-ı zi-şanı, Avusturya devletinin Koron? Nişanını, İtalya devletinin Koron ve Yatalı nişanlarını, İran devletinin Şir-i Hurşid nişanını, Yunan devletinin gümüş Atadoros nişanını
2-	Yumi Şatır Efendi ¹¹⁷	3. Rütbeden nişan-ı Al-i Osmanî
3-	Olimpos Efendi ¹¹⁸	Rütbe-i saniye sınıf-ı mütemayizi

¹⁰⁹ DHSaİD; 00113-00119, s.235.¹¹⁰ DHSaİD; 00006-00244, s.483.¹¹¹ DHSaİD; 00017-00021, s.39.¹¹² DHSaİD; 00052-00052, s.101.¹¹³ DHSaİD; 00192-00088, s.88.¹¹⁴ DHSaİD; 00010-00330, s.655.¹¹⁵ DHSaİD; 00077-00197, s.387.¹¹⁶ DHSaİD; 00001-00113, s.222.¹¹⁷ DHSaİD; 00113-00063, s.123.¹¹⁸ DHSaİD; 00096-00042, s.81.

4-	Aristidi Efendi ¹¹⁹	Rütbe-i sınıf-1 evveli sınıf-1 sanisi, 4.Rütbeden Mecidi nişan-1 zi-şanı, 3. Rütbeden Osmanî nişan-1 zi-şanı, 2. Rütbeden Mecidi nişan-1 zi-şanı, 2. Rütbeden nişan-1 Osmanî
5-	Vasilaki Efendi ¹²⁰	Rütbe-i salise
6-	Paskal Efendi ¹²¹	Rütbe-i salise
7-	Saran Aftigidis Efendi ¹²²	Rütbe-i salise
8-	Mihail Efendi ¹²³	Rütbe-i saniye sınıf-1 mütemayizi, Rütbe-i ula sınıf-1 saniye, 3. Rütbeden Mecidi nişan-1 zi-şanı, 3. Rütbeden nişan-1 Al-i Osmanî, Rütbe-i ula sınıf-1 evveli, 2. Rütbeden Mecidi nişan-1 zi-şanı, Rütbe-i Bâlâ Almanya devleti tarafından ita olunan 2. Rütbeden Firun-1 Döprus? nişanı
9-	Yakop Toma Efendi ¹²⁴	Rütbe-i salise, Rütbe-i saniye sınıf-1 sanisi, 4. Rütbeden Mecidi nişan-1 zi-şanı
10-	Dimitri Bedos Efendi ¹²⁵	Rütbe-i salise
11-	İkyobadi Efendi ¹²⁶	Rütbe-i rabia, Rütbe-i salise, Rütbe-i saniye sınıf-1 sani, Rütbe-i saniye sınıf-1 mütemayizi, Rütbe-i ula sınıf-1 sanisi, Rütbe-i ula sınıf-1 evveli, 3. Rütbeden nişan-1 Al-i Osmanî

¹¹⁹ DHSAİD; 00093-00129, s.81.

¹²⁰ DHSAİD; 00071-00183, s.363.

¹²¹ DHSAİD; 00026-00121, s.337.

¹²² DHSAİD; 00103-00163, s.333.

¹²³ DHSAİD; 00003-00159, s.316.

¹²⁴ DHSAİD; 00076-00207, s.411.

¹²⁵ DHSAİD; 00092-00122, s.341.

¹²⁶ DHSAİD; 00060-00241, s.479.

TABLO-VII
(Ermeni memurlara verilen rütbe ve nişan türleri)

Sıra No	Rütbe ve nişanla ödüllendirilen memurlar	Almış olduğu rütbeler ve nişanlar
1-	Keresteciyan Bedros Efendi ¹²⁷	Rütbe-i saniye, 4. Rütbeden nişan-ı Osmanî, Rütbe-i evveli sınıf-ı sani, 3. Rütbeden Mecidi nişan-ı zişanı 3. Rütbeden nişan-ı Al-i Osmanî
2-	Derkarabetyan Mıgrdıç Efendi ¹²⁸	Rütbe-i salise ve 4. Rütbeden Mecidi nişan-ı zişanı tevcih ve ihsan
3-	Tomasyon Karabet Efendi ¹²⁹	Rütbe-i salise
4-	Haç Artin Begosyon Efendi ¹³⁰	Rütbe-i rabia, 4. Rütbeden nişan-ı Al-i Osmanî, rütbe-i salise, 4. Rütbeden Mecidi nişan-ı zişanı
5-	Şehbenderyan Barsah Resmî Efendi ¹³¹	Rütbe-i rabia

Sonuç olarak; Kayseri günümüzde olduğu gibi Osmanlı bürokrasisinde meslekî açıdan çok farklı devlet memurları yetiştirmiştir. Sicil defterlerinde kayıtlı memurlar arasında sayı bakımından pek çok yerleşim merkezlerine nazaran Kayserili memurların fazlalığı bunu göstermektedir. Memurlar sadece Müslim kökenli memurlardan meydana gelmemekte Kayserili Rum ve Ermeni Osmanlı vatandaşlarının da memur kadrosunda görev yaptıkları tespit edilmiştir. Sicil-i Ahval Defterleri'nden tespit ettiğimiz kadarıyla gayrimüslim memurlar toplam 280 kişilik kadro içinde 92 kişiden ibaret olarak % 32,9'luk bir orana sahiptirler. Rumlar %19.3, Ermeniler %13.6 ve % 67.1'ini Müslümanlar oluşturmaktadırlar.

Kayserili Müslim ve gayrimüslim memurlar Osmanlı Devletinin hemen hemen her biriminde ve Osmanlı coğrafyasının en uzak yerlerinde görev yapmışlardır. Kayseri dışında Hicaz, Preveze, Cezayir-i Bahr-i Sefid (Midilli) gibi coğrafi bölgelerde hizmet etmişlerdir. Meslekî açıdan çeşitlilik arz etmektedirler. Kaymakam, Tahrirat Memuru, Polis, Hâkim, Kaza Müdürü, Muallim, Banka Kâtipliği, özellikle Ziraat Bankası kâtiibi gibi. Etnik olarak yine her milletten şahıslar devlet için hizmet üretmişlerdir. Gayrimüslim memurlar da tıpkı Müslim memurlar gibi Osmanlı coğrafyasının her yerinde görev almışlardır. Örneğin; Ermeni ve Rum asıllı doktorların tayin yerlerine bakıldığında Kalat ve Delvine Kazaları Tabipliği, Konya, Ürgüp Belediye Tabipliği, Düzce Kazası Belediye Tabipliği, Zor Sancağı Belediye Tabipliği, Yozgat, Kastamonu, Trabzon, İç-il Belediye Tababeti, Trabzon/Bafra Kazası, Mersin Sanayi Belediye Tababeti memurluklarında görev yapmışlardır. Tabiplik dışında Edirne/Ortaköy

¹²⁷ DHSaİD; 00001-00220, s.436.

¹²⁸ DHSaİD; 00010-00031, s.59.

¹²⁹ DHSaİD; 00141-00027, s.51.

¹³⁰ DHSaİD; 00112-00060, s.117.

¹³¹ DHSaİD; 00067-00048, s.93.

Kazası Bidayet Mahkemesi Müddei-i Umumi Muavinliği, Dersa'adet Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi, Dimetoka Bidayet Mahkemesi Müddei-i Umumi Muavinliği, Van Bidayet Mahkeme Azalığı, Kavala Ticaret Mahkemesi Baş Kitabeti, Bursa telgrafhanesi, Adana Payas Kaymakamlığı, Maraş Sancağı Tahrirat kalemi, Develi Kazası, Ankara, Kayseri sancağı Belediye Kitabeti, Konya Vilayeti İstinaf Mahkemesi, Van Vilayeti Mektubi Kalemi, Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilayeti Kalonya Kazası, Ticaret ve Nafia Nezareti Meclis Kalemi... gibi farklı yerlerde ve farklı görevlerde çalışmışlardır.

Sicill-i Ahval Defterleri'nden memurların yapmış oldukları faaliyetleri takip etmek mümkündür. Örneğin; Güpgüp-zadelerden Ahmet Mithat Efendi Zile kazasındaki kaymakamlığı esnasında buradaki saat kulesinin tamirini yaptırmış, eşkıyalık yapan eşkıya İbrahim ve diğerlerinin yakalanmasını sağladığı gibi Zile'deki Redif askerinin sayısını da 800'e çıkarmıştır¹³². Ayrıca bu defterlere ait kayıtlar memurların aldıkları maaş hakkında da bir takım bilgiler ihtiva ettiğinden dolayı, memurların maaşlarını da takip etme imkânını da vermektedir. Örneğin; Abdülgayyur Efendi, 1322/1904-1905'de 500 guruş maaşla Ankara Maiyyet memuriyetine¹³³, 1325/ 1907-1908 'de 1.sınıf Halka? Memuriyetine dâhil olmuş, 1329/1911'de 2.500 kuruş maaşla İstanbul'a tayin olunmuş, 1330/1911-12'de ise maaşı 3.000 kuruşa yükselmiştir¹³⁴.

İster Müslim ister gayrimüslim olsun gösterilen başarı memurların çeşitli şekilde ödüllendirilmesini sağlamıştır. Örneğin; *Mehmet Yahya Efendi* Rütbe-i salise, Rütbe-i saniye sınıf-ı sanisi, 4. Rütbeden nişan-ı Al-i Osmanî ile, *Aristidi Efendi* Rütbe-i sınıf-ı evveli sınıf-ı sanisi, 4.Rütbeden Mecidi nişan-ı zi-şanı, 3. Rütbeden Osmanî nişan-ı zi-şanı, 2. Rütbeden Mecidi nişan-ı zi-şanı, 2. Rütbeden nişan-ı Osmanî, *Keresteciyan Bedros Efendi* Rütbe-i saniye, 4. Rütbeden nişan-ı Osmanî, Rütbe-i evveli sınıf-ı sani, 3. Rütbeden Mecidi nişan-ı zişanı 3. Rütbeden nişan-ı Al-i Osmanî rütbeleriyle, *Mahmut Efendi*, Nikelden Hamidiye Hicaz Demiryolu Madalyası, *Mihail Efendi* Gümüş İmtiyaz Madalyası, *David Efendi* Gümüş Liyakat Madalyası ile ödüllendirilmişlerdir.

Bu durum Osmanlı Devleti'nin son döneminde bile teba'ası arasında ayrımcılık yapmayıp hepsine eşit davrandığını kanıtladığı gibi farklı etnik yapılar içerisinde yetişen insanları geçmişte bir arada tutan Osmanlı barışının dönem itibarıyla da devam ettiğinin bir göstergesidir. Ayrıca devlet memuriyetinde başarı gösterenleri takdir eden ve ödüllerle mükâfatlandıran bir anlayışa sahip olduğunu göstermektedir.

¹³² DHSAD; 00025-00136, s.36.

¹³³ **Maiyyet Memuru:** Bir valinin yanında idare stajı yapan memura verilen addır. Bkz. Ferit Develioğlu; **Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Ankara,1995, s. 573.

¹³⁴ DHSAD; 00111-00206, s.409.

KAYNAKÇA**I- Arşiv Belgeleri**

BOA; DHSaİD; 00060-00233, s.463.; 00034-00183, s.363.; 00191-00111, s.111.; 00111-00186, s.369. ; 00181-00236, s.469. ; 00081-00157, s.3111. ; 00115-00060, s.117.; 00141-00039, s.75.; 00093-00181, s.403.; 00142-00061, s.119.; 00121-00042, s.84.; 00200-00045, s.89.; 00192-00158, s.158.; 00006-00244, s.483.; 00071-00104, s.205.; 00093-00129, s.81.; 00003-00159, s.316.; 00153-00007, s.11.; 00007-00126, s.249.; 00099-00227, s.451.; 00072-00184, s.367. ; 00072-00180, s.359-360.; 00071-00023, s.43-44.; 00060-00233, s.463.; 00034-00183, s.363.; 00025-00136, s.362.; 00005-00250, s.497.; 00004-00491, s.976.; 00146-00212, s.419. ; 00080-00054, s.105.; 00073-00135, s.267. ; 00122-00161, s.321. ; 00111-00186, s.369.; 00133-00064, s.125. ; 00096-00240, s.477. ; 00113-00095, s.887. ; 00099-00068, s.133. ; 00081-00157, s.311. ; 00077-00242, s.477. ; 00124-00041, s.79. ; 00099-00042, s.83. ; 00065-00187, s.371. ; 00081-00179, s.355. ; 00124-00041, s.79. ; 00074-00034, s.65. ; 00054-00007, s.11. ; 00142-00061, s.119. ; 00003-00311, s.318. ; 00113-00119, s.235. ; 00006-00244, s.483. ; 00017-00021, s.39.; 00052-00052, s.101.; 00192-00088, s.88. ; 00010-00330, s.655.; 00077-00197, s.387. ; 00001-00113, s.222.; 00113-00063, s.123.; 00096-00042, s.81.; 00093-00129, s.81.; 00071-00183, s.363.; 00026-00121, s.337.; 00103-00163, s.333.; 00003-00159, s.316.; 00076-00207, s.411. ; 00092-00122, s.341.; 00060-00241, s.479. ; 00001-00220, s.436.; 00010-00031, s.59.; 00141-00027, s.51.; 00112-00060, s.117.; 00067-00048, s.93. ; 00113-00150, s.397.; 00117-00055, s.107-108.; 00100-00116, s.329-330.; 00144-00039, s.4701. ; 00004-00491, s.976.; 00136-00236, s.469. ; 00054-00208, s.213. ; 00191-00111, s.111. ; 00123-00111, s.219.; 00107-00116, s.339.; 00153-00239, s.471.; 00173-00241, s.479. ; 00138-00145, s.287. ; 00067-00085s.167.; 00035-00015, s.27.; 00047-00071, s.139.; 00085-00108, s.211.; 00094-00030, s.57.; 00005-00213, s.423.; 00001-00113, s.222.; 00113-00063, s.123.; 00166-00124, s.245.; 00072-00207, s.411.; 00096-00175, s.347.; 00172-00082, s.161.; 00061-00214, s.425.; 00005-00317, s.641.; 00060-00241, s.479.; 00004-00522, s.1038-1039.; 00062-00005, s.7.; 00062-00154, s.303.; 00025-00077, s.149.; 00058-00187, s.341.; 00058-00176, s.349.; 00167-00219, s.435.; 00010-00031, s.59. ; 00025-00136, s.36.; 00111-00206, s.409.; 00071-00023, s.43-44.; 00060-00233, s.463. 00143-00116, s.227.

II- Telif Eser ve Makaleler

Akyıldız, Ali; **Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme**, İstanbul, 2006.
 Akyıldız, Ali; **Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform**, İstanbul, 1993.
 Ardel, Ayten; “Sicill-i Ahvâl Defterleri’ndeki 19. Yüzyıl Osmanlı Bürokrasisinde Üsküdar Doğumlu Osmanlı Bürokratları”, **Üsküdar Sempozyumu II**, Bildiriler, C. II, İstanbul, Mart 2005.
 Artuk, İbrahim; “Madalya” **DİA**, XXVII, Ankara, 2003.
 Artuk, İbrahim-Cevriye Artuk; Osmanlı Nişanları: The Ottoman Orders, **Arkeoloji Müzeleri Nümizmatları**, İstanbul 1967, s. 15- 17;
 Çakaloğlu, Cengiz; “Sicill-i Ahval Kayıtlarına Göre Osmanlı Devleti’ndeki Manisalı Mülki Amirler”, **A.Ü.Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S. 25. Erzurum, 2004, s.221-242.
 Çetin, Atilla; “Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları Hakkında Bir Araştırma”, T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, **Vakıflar Dergisi**, XXIX, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2005.

- Develioğlu, Ferit; **Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Ankara 1995.
- Edhem Eldem; **İftihar ve İmtiyaz Osmanlı Nişan ve Madalyaları Tarihi**, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, İstanbul, Eylül 2004.
- Eralp, T. Nejat; “ Osmanlılarda Nişan ve Madalya”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.III., (Edt: Hasan Celal Güzel- Kemal Çiçek- Salim Koca), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.
- Erüreten, Metin; **Osmanlı Madalya ve Nişanları Belgelerle Tarihi: Ottoman Medals and Orders Documented History**, İstanbul 2001.
- Findley, Carter V.; **Kalemiyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurlarının Toplum- sal Tarihi**, (Çvr. Gül Çağalı Güven), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Ekim, 1996.
- Findley, Carter V.; **Osmanlı Devletinde Bürokratik Reform Babıâli (1789-1922)**, (Çvr. Latif Boyacı- İzzet Akyol), İstanbul, 1994.
- Karal, Enver Ziya; **Osmanlı Tarihi**, C.VII, T.T.K. Basımevi, 5. Baskı, Ankara, 1995.
- Mert, Talip; “Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Buna Dair Yayınlanan Nizâm-nâmeler I”, **Arşiv Araştırmaları Dergisi**, S. 2, 2000,
- Nadir Osmanlı Sikke, Nişan ve Madalyaları**, T. C. Kültür Bakanlığı Anılar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, İstanbul, 1999.
- Ortaylı, İlber; **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, Hil Yayınları, İstanbul 1983.
- Ortaylı, İlber ; “Osmanlı Kaçılıryasında Reform: Tanzimat Devri Osmanlı Diplomatasının Bazı Yönleri”, (Edt: Halil İnalçık- Mehmet Seyitdanlıoğlu) Phoenix Yay. 2. baskı, Ankara, 2006.
- Özger, Yunus; **Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde Yozgatlı Devlet Adamları**, İstanbul, Mayıs, 2010.
- Pakalın, Mehmet Zeki; **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C. I-II-III, İstanbul, 1993.
- Sarıyıldız, Gülден; **Sicill-i Ahval Komisyonun Kuruluşu ve İşlevi 1879–1909**, İstanbul, 2004.
- Seyitdanlıoğlu, Mehmet; **Tanzimat Devrinde Meclis-i Vala (1838–1868)**, Ankara, 1999.
- Soydemir, Selman; **Yedikıta Dergisi**, S.35, Temmuz, 2011.
- Sunay, Serap; **II. Abdülhamid Döneminde Balıkesirli Mülki Görevliler Hakkında Bir İnceleme (Sicill-i Ahval Kayıtlarına Göre 1879-1909)**, (Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi), Mayıs 2007.
- Tukin, Cemal; “Girit”, **DİA**, XIV, İstanbul, 1996.

III- İnternet Kaynakları

- <http://gizlenentarihimiz.blogspot.com/2011/07/hayat-kurtarana-osmandan-madalya.html> 14 Eylül 2011.
- <http://malatyam.wordpress.com/2008.05.04/yemen-muharebe-madalyasi/> 14 Eylül 2011.
- <http://www.nuveforum.net/1191-terimler-sozlugu-h/258367-hamidiye-hicaz-demiryolu-madalyasi/> 14 Eylül 2011.; <http://rose5.blogcu.com/hicaz-demiryolu-ve-sultan-ii-abdulhamid-han/3786173> 14 Eylül 2011.
- <http://www.nuveforum.net/1193-terimler-sozlugu-i-i/266931-ımtiyaz-madalyasi/> 14 Eylül 2011.
- <http://www.sozluk.net/?sozluk=osmanlica&word=%c4%b0ft%c4%b0har%20madalyası> 14 Eylül 2011.
- http://www.turkcebilgi.com/liyakat_madalyas%C4%B1/ansiklopedi 14 Eylül 2011.

<http://www.izafet.com/hayati/26184-ataturkun-aldigi-madalyalar.html> 17.10.2011

EKLER:

Atatürk'ün Aldığı Madalya ve Nişanlar

Mecidi Nişanı

Liyakat Madalyası (Gümüş)

İmtiyaz Madalyası (Gümüş)
İmtiyaz Madalyası -2.Abdülhamit-Gümüş- 30.04.1915

İmtiyaz Madalyası (Altın) ¹³⁵

¹³⁵ Ekler kısmında verilen madalya resimleri <http://www.izafet.com/hayati/26184-ataturkun-aldigi-madalyalar.html> 17.10.2011'den alınmıştır.